

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

A német-angol küzdelem — Amerika Anglia oldalán: Roosevelt tervei Anglia megsegítésére — Hitler és Churchill beszédei — Az afrikai olasz-angol háború Németország Olaszország oldalán — Németország és a francia belpolitikai válság — A balkáni helyzet

AMOSTANI KÜLPOLITIKAI IDŐSZAKBAN változatlanul tartottak a nagy német légi támadások London és az angliai városok ellen. A német hivatalos felfogás úgy jellemezte ezeket a támadásokat, hogy azoknak megtorlás jellegük van, válaszképpen az angoloknak német városok, kórházak, templomok elleni támadásaira. E légi támadások során London számos része rombadőlt, elsősorban a City szenvedett súlyos károkat. Félhivatalos olasz vélemények e támadások elviselésével kapcsolatban elvitatják a hősi magatartást az angol polgári lakosságtól. Ugyanekkor a német hadviselés akcióba léptette tengeralattjáróit is, melyek súlyos károkat okoztak az angol polgári és kereskedelmi hajózásnak, akárcsak a hajókarakánok ellen intézett légi támadások. Ilyen körülmények között az angol ellenállást végsőkig folytatni akaró Churchill-kormánynak segítség után kellett néznie s a segítség készen kínálkozik Amerikában és Roosevelt elnök politikájában. Már a háború kezdetén nyilvánvaló volt, hogy egy új angolszász faji és politikai szolidaritás van kialakulóban. Ennek oka egyfelől a német nemzeti szocializmus bizonyos fokú faji hatása az angolszász népek közösségére, másfelől pedig az a „világnézeti“ kapcsolat, mely a demokrácia eszméi jegyében összekapcsolja az angolszász nemzeteket,

Anglia meg-megújuló segélykérései nem találtak süket fülekre Amerikában. Lord Lothian washingtoni brit nagykövet váratlan halála előtt még egyszer felrázhatta az amerikai közvéleményt. Roosevelt elnök ellenzéke attól tart, hogy az Anglia iránti fokozott amerikai érdeklődés végül is háborúba sodorja az Egyesült Államokat. Az elnök köztársasági ellenzéke arra utal, hogy Amerikának az európai ügyekbe való bárminemű beavatkozása kellemetlen kihatásokkal lehet Amerikának úgy atlanti-óceáni, mint csendes-óceáni világhelyzetére. Amerika eddig békés hatalom volt s flottáján kívül nem rendelkezett olyan fegyvernemmel, amely döntően és elhatározóan szállhatna szembe az európai helyzet adottságaival. Ugyanezeket a szempontokat említi Amerikával szemben a tengelyhatalmak félhivatalos sajtója is, mely gyakran és szívesen ad hangot Roosevelt elnök ellenzékének. Ezekkel a nézetekkel szemben Roosevelt politikájának hívei az amerikai ipar nagy kapacitására utalnak. Roosevelt elnök, akinek eddigi egész gazdaságpolitikájában az ipar szervezése, rendszabályozása volt a főmotívum, most mindent elkövet, hogy az amerikai ipar kapacitását Anglia szolgálatába állítsa és hogy a polgári ipart gyors átállítással hadiiparrá alakítsa át.

Roosevelt politikáját az a felfogás hatja át, hogy Anglia Amerikáért is harcol. Anglia harca — így fejtette ki ezt az elnök többször beszédeiben és megnyilatkozásaiban s ezt Németországban is körülbelül ugyanígy mondják — a demokrácia küzdelme a diktatórikus és totalitárius hatalmak ellen. De azt is mondja, hogy Anglia Németország elleni küzdelme védi egyben az Egyesült Államokat is. Amerikában — ahogy ezt a német és olasz félhivatalos sajtó észrevette — az elnök megnyilatkozásai nyomán valósággal gyűlöletig fokozódott a tengelyhatalmak elleni hangulat. Roosevelt terve Anglia megsegítésére szakít a kérdés fizetési megoldásával. Ehelyett a termelés került előtérbe. Az elnök szerint Anglia teljesítőképességének megerősítése Amerika legjobb védelme. Az amerikai és az angol védelem szempontjából pedig a legfontosabb a hajóépítő és a fegyverkezési üzemek termelésének fokozása. Az elnök szembeszállt azzal a felfogással, hogy változtassák meg

a semlegességi törvényt és nyújtsanak hitelt Angliának. Ehelyett sokkal jobb megoldás, ha Amerika átveszi az angol megrendeléseket és azokat amerikai megrendelésekké alakítják át. A háború végén Angliának nem kell majd a kölcsönöket visszafizetnie, hanem az áruszolgáltatásokat árukkal egyenlítheti ki. Az elnök felfogása szerint Amerikát nemcsak Anglia, hanem a demokráciák arzenáljává kell átalakítani. Az elnök környezete mindent elkövet, hogy Amerika egész hajóparkja, ipara Anglia rendelkezésére álljon. Az elnök mindvégig kitart amellett, — már csak az amerikai közvéleményre való tekintettel is — hogy elkerüli a háborús beavatkozást. Angliában viszont máris úgy beszélnek Amerikáról Roosevelt beszédei, üzenetei után, mintha Anglia szövetségesei lennének az Egyesült Államok. Hiszen az elnök különös nyomatókkai jelentette ki, hogy Amerikának oda kell adnia minden nélkülözhető hadianyagát, hogy Amerikának Anglia megsegítésében félre kell dobnia minden üzleti szempontot. Az Egyesült Államoknak a lehető legmagasabbra kell fokoznia nemzetvédelmét, teljes támogatásban kell részesítenie a támadókkal szemben állást foglaló népeket és Amerika sem etikai, sem más szempontból nem ismerhet el olyan békét, melyet a támadók diktálnának. Ezek az elnök politikai alapelvei. Az Angliának nyújtandó segítséggel együtt Amerika a legmagasabbra igyekszik fokozni nemzetvédelmi készségét. Roosevelt elnök korlátlan felhatalmazást kért s az óriási arányú amerikai fegyverkezés optimizmussal töltötte el Angliát.

Mialatt a német haderő be-betört Anglia légitérébe, azalatt az angol hadvezetés Afrikában tevékenykedett. A görög-albán-olasz fronton a kedvezőtlen terep és a rossz időjárás miatt nem alakulhatott ki olyan döntés, mely a tengelyhatalmak, illetve Olaszország balkáni szándékait fedhette volna. Az albániai harcokkal egyidőben az egyiptomi angol haderő akcióba kezdett. Anglia Egyiptomba összpontosította ereje javát és most nagy nyomással szorította ki az egyiptomi határok közül az oda előretört olasz sereget. A Wawell tábornok vezetése alatt folyó hadműveletek eredménye Sollum, Sidi Barrani, majd pedig a kirenaikai Bardia és Tobruk elfoglalása lett. Olasz részről hangoztatják, hogy Olaszország egyedül állott szemben az angol világbirodalommal, másfelől pedig az angol előhatolás folyamán az olasz katonák tanúságot tehetek ingathatatlan hősiességükről.

A földközitengeri helyzet alakulása különben arra bírta az olasz kormányzatot, hogy visszarendelje a német erők mellett Anglia ellen harcoló repülőhadtestét. Németországban pedig ismételten kijelentették, hogy Olaszország ügye egyben ügye Németországnak is. Sőt csakhamar nagyobb német légikötelések érkeztek az olasz haderő támogatására. Ezek a német osztagok Szicíliában foglaltak állást és innét akarnak elhatározó hatást gyakorolni egyfelől a földközitengeri angol hajózásra, másfelől a máltai angol bázisokra. Olasz részről különös éberséggel reagáltak Churchill angol miniszterelnök évszázó beszédére, mely heves támadást intézett Mussolini ellen s igyekezett elválasztani az olasz nép érdekeit a Duce személyétől és politikájától, úgy tüntetvén fel ezt, mint a béke egyetlen akadályát Anglia és Olaszország között. Olasz részről kiemelik a teljes egységet a Duce és az olasz nép között, ami különben nagy tüntetésekben is kifejezésre jutott az olasz városokban. Ugyanilyen figyelemmel kísérték Olaszországban az amerikai háborús politikát is s olasz publicisták és félhivatalos helyek több ízben figyelmeztették Amerikát azokra a veszedelmekre, melyek reá várakozhatnak egy háborús politika következtében. A politikai újesztendőnek egy másik elsőrendűen fontos és érdekes eseménye volt Hitler vezér és kancellár újévi beszéde. A beszéd a Gondviselésre hivatkozott, majd éles támadást intézett Anglia, de különösen az angol kapitalista társadalom ellen, újra ismertette a német béketörekvéseket, majd meggyőzően jelentette ki, hogy Olasz-

ország harca Németország harca is. Hitler beszédének középpontjába a szabadságot állította s ezzel a megnyilatkozással kapcsolatosak azok az Amerikához intézett német megjegyzések, melyek szerint Németország nem törekszik világalalomra és egyáltalában nem akarja megtámadni az amerikai földrészt.

Németország ily módon változatlanul kitart azon felfogása mellett, amely szerint tőle kell következnie az európai újjárendezésnek. Az Amerika, Anglia, valamint a Balkán iránti fokozott figyelem nagy tevékenységre készítette a német politikát, mely külön eredményként könyvelhette el, hogy Oroszországgal új és tág keretű kereskedelmi szerződést köthetett. Az európai politikai színtéren azonban Németország mellett egyre nagyobb nyomatókai szeretne megjelenni, — ahogy azt az előzőekben is láthattuk — Amerika. Az amerikai politika európai szándékaival szemben Németország az európai Monroe-elvet hangoztatja. Különös figyelemmel tekint most Németország Franciaország felé, mely felé érdekes kapcsolatokat keres mostanában az amerikai diplomácia. A francia-német kapcsolatok pozitív zálogának német körökben Lávait tartották. Lávaitól eredt az az új politikai rendszer, mely szakított a nagy forradalom hagyományaival és Pétain vezetése alatt autoritativ irányban szeretné vezetni a francia politikát. Laval személye volt annak a politikának legfontosabb támasza, mely levonva a mai helyzet következményeit, teljesen Németország mellé akarta állítani Franciaországot és nem vonakodott volna az angolelles francia hadüzenettől sem. Németország és Olaszország most kibontakozó földközi-tengeri érdekei szempontjából a francia partok, kikötővárosok elsőrendű fontosságúak. Lávairól azt tartották, hogy készségesen hajlandó engedni a németek óhajainak. Ugyanekkor azonban Laval politikai múltja és jelenlegi viselkedése miatt rendkívül népszerűtlen volt a francia társadalom köreiben. Sőt nem riadt vissza, nyilvánvalóan, a Pétain elleni lépésektől sem. Így kezdődött a meg nem szállt Franciaország belpolitikai válsága. Pétain december közepén eltávolította Lávait kormányából és helyére miniszterelnökkhelyettesnek és külügyminiszternek Flandint nevezte ki. Flandin a jobboldali francia politika érdekes személyisége, aki nem riadt vissza annak idején annak hangoztatásától, hogy Franciaországnak meg kell egyeznie Németországgal, sőt — mint a francia nagytőke egyik vezető alakja — szívesen létrehozott volna egy német-francia ipari együttműködést. Figyelemreméltó, hogy — bár a vichy-i kormány több ízben kiemelte, hogy a kormányváltás nem változtat a német-francia viszonyon — Németország nem nézte közönyösen Laval bukását. A francia belpolitikai válság körülményei különben is olyanok, hogy Németországot jogos figyelemre gerjeszthették. A német politika nagy gonddal figyelte Weygand tábornagy afrikai működését is és nem kerülte el figyelmét az sem, hogy nagyobb francia csapattesteket küldöttek át Toulonból és Marseilleből Afrikába Weygandhoz. Ugyanekkor a francia flotta is kifutott a Földközi-tengerre, majd meg elhagyva az északafrikai támaszpontokat, áttette telephelyét az Atlanti-óceán francia partjaira. Németország részéről így vált szükségessé, hogy Otto Abetz párizsi nagykövet tisztázza Pétainnel a belpolitikai helyzetet. A németek azt tartják, hogy a francia nép minden vágya a Németországgal való együttműködés, viszont egy belpolitikai klikk ezt minden áron zavarni akarja. Azt is rossz néven vették a francia belpolitikától, hogy nem szakított teljes éberséggel a régi rendszer embereivel és hogy a régi rendszer politikai bűneinek kivizsgálására alakult törvényszék munkája korántsem halad előre. A német nagykövet mindent elkövetett a Laval-kérdés megoldására. A válság azonban tovább húzódott és Laval áttette székhelyét a német megszállás alatt lévő Párizsba, ahol Femand de Brinon nagykövettel, régi hívével együtt tevékenykedik a német-francia viszony

irányításában. Laval munkásságának meg is lett volna az eredménye; Pétain Vichy-ből, Laval Párizsból jövet a demarkációs vonalon találkozott s állítólag tisztázták a „félreértéseket“. Még mindig kérdéses Laval jövődöbeli szerepe; erről még nincsenek pontos híreink. Azonban még mindig kétséges, milyen helyzetet foglal el a mai Franciaország a földközi-tengeri politikában? Előbb-utóbb Németországnak kétségtelenül szüksége lesz a francia partvidékek valamilyen formájú igénybevételére. Nem is annyira német, mint inkább olasz félhivatalos helyeken érezhető ez az igénylés. Mialatt német részről nem egy esetben megnyerő látszatú kezelésben részesül Franciaország, azalatt az olasz félhivatalos sajtó változatlan élességgel képviseli az olasz igényeket s ismételtető támadja Pétain rendszerét, kiemelve, hogy a mai Franciaország tulajdonképpen semmiben sem szakított a régi rendszer politikájával.

Németország másik tevékenységi területe a Balkán. Német részről éppen úgy, mint a balkáni államok részéről a béke zálogaként méltatták a magyar-jugoszláv örök barátsági szerződést. Ugyanekkor nem került el Németország figyelmét a romániai belső állapotok alakulása sem. Magyarország is nagy gonddal figyeli a romániai állapotokat, hiszen nem lehet érdektelen az ottani magyarok sorsa iránt. Németország balkáni politikája pedig szükségessé teszi a német tancsapatok megerősítését, melyek a balkáni német túlsúly biztosítása mellett nyilvánvalóan német szempontból javára vannak a romániai belső helyzetnek is. Németország most, hogy Anglia egyfelől Kirenaikában, másfelől az albán fronton eredményeket akar elérni, nagy gonddal figyeli a balkáni angol erőfeszítéseket. Törökország új jelentőségre tett szert s az angol hadvezetés több tényezője folytatott a török vezetőkkel fontos tanácskozásokat. Ugyanekkor szóba kerül a bolgár kérdés is. Filov bolgár miniszterelnök egészségi okokból Becsbe utazott, majd találkozott Ribbentrop német külügyminiszterrel. Ugyanekkor bolgár részről határozottan cáfolták azt, hogy bolgár területen német csapatok lennének. A bolgár miniszterelnök pedig beszédet mondott, melyben körvonalazta Bulgária helyzetét. Német részről ezt a beszédet professzorosnak, akadémikusnak jellemezték. Szovjetorszoország, mely különösen jelentős figyelemmel kíséri a román eseményeket, szintén állást foglalt a bolgár ügyben, mégpedig állítólag pozitív értelemben. Mialatt a balkáni feszültség enyhülésével kapcsolatban a tengely diplomáciájának Spanyolország felé való fordulásáról beszélnek, azalatt német részről kijelentették, hogy az orosz álláspont Berlinben nem keltett meglepetést. Törökország minden eshetőségre készen, tráciai határát nagyszámú katonasággal rakta meg, azonban utóbb — nyilvánvalóan a nemzetközi helyzet helyes mérlegelése alapján — Bulgária és Törökország között olyan megállapodás jött létre, mely szerint mindketten visszavonják a határról katonai erőiket. Az is igaz, hogy ezt a hírt utólag hivatalos helyről megcáfolták.

Bizonyos csak annyi, hogy 1941 tavaszán igen fontos, talán döntő események fognak történni. Ezt mind a németek, mind az olaszok vezére is kijelentette. A krónikás természetesen nem láthat a jövőbe és a hadvezetőségek szándékaiba, bár kétségtelen, hogy az események ma nagyobb súllyal nehezednek a Földközi-tenger medencéjére, mint az olasz-görög háború kitörése idején.

GOGOLÁK LAJOS